

**Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission**

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2015

SWEDISH

HIGHER LEVEL

**Wednesday, 17 June
09:30 - 12:30**

Läs texten noga och svara på frågorna i alla tre delarna. Svara med egna ord. All svar måste vara skrivna på svenska.

(Totalt 100 poäng)

Skräck som terapi och frälsning

1. **Biografen är vår tids katedral** där vi kan söka samma uttryck, mening och tillfredsställelse som i kyrkan. Vissa forskare hävdar att religion i dag inte manifesterar sig i bönehus, utan i just filmer. Vi talar inte längre om Djävulen i kyrkorna, men i filmens värld *skildras* vår tids djävulsgestalter på ett både fantasifullt och skrämmande sätt.
2. Människan har i alla tider och kulturer haft behov av att i bild, text och sceniska framträdanden skildra det man kan tolka som det godas motsats: det skrämmande och även ofta svårförståeliga. I skräckfilm visas de skarvar och den baksida som man i andra genrer försöker dölja eller klippa bort. Kameran tränger *stundom* nästan in under huden i kroppen och blottar dess insida på ett samtidigt fascinerande och *frånstötande* sätt. Man kan säga att det är nyfikenheten som driver åskådaren att upptäcka denna fasansfulla och förbjudna värld.
3. Man kan skilja på den del av skrällen som koncentrerar sig på att skildra våld och den som snarare skulle kunna kallas för det fantastiska eller magiska med mörka undertoner. En film som Tobe Hoopers *Motorsågsmassakern* (1974) kan ses som ett exempel på den första kategorin, där handlingen bygger på en realistisk berättelse om en dysfunktionell familj som mördar dem som stör dem och deras livsstil.
4. Ridley Scotts *Alien* (1979) är ett exempel på den andra typen av film, som snarare satsar en stor del av sin budget på att skapa avancerade specialeffekter och miljöer. Många filmer kombinerar givetvis dessa båda sätt att skildra skrällen, men man kan ändå se en förhållandevis tydlig uppdelning i realistisk och övernaturlig skräck. Dessa två typer av skräckfilm - de verklighetstroga och de övernaturliga - visar även att skräck är någonting subjektivt. Genren appellerar till våra djupaste rädslor, vår mest privata ångest och den mest intima och subtila känslan av utsatthet. Detta gör att vi blir rädda för olika saker och även att rädslan är historiskt föränderlig.
5. Under 1950-talet blev många verkligen rädda för de science fiction-filmer som visade små gröna män från Mars, något vi i dag snarast skrattar åt. Vissa blir oerhört skrämde av en psykopat som Norman Bates (Anthony Perkins) i Alfred Hitchcocks *Psycho* (1960), medan andra ser det slemmiga monstret i *Alien* som det värsta de kan tänka sig.
6. Om man vill tolka vårt intresse för skräckfilm ur ett psykologiskt perspektiv, kan man exempelvis notera psykoanalysens fader Sigmund Freuds tankar om att det omedvetna. Enligt Freud är det omedvetna en produkt av våra bortträngda infantila önskningar. Freud använder sig även av begreppet katharsis, alltså på tron på rening av åskådarens känslor i mötet med tragedin. Reningen skulle åstadkommas genom den fruktan och det medlidande som väcktes.
7. Man kan i detta sammanhang även nämna Jungs teori om arketyper som spelat stor roll i den psykologiska tolkningen av skräckfilm. Arketyper representerar universella föreställningar - modern, den gamle, hjälten - med rötter långt ner i människans historia. Skräckfilmen innehåller kanske mer än någon annan genre sådana arketyper.
8. Skräckfilm handlar ofta om ett både moraliskt och fysiskt gränsöverskridande. Bra skräckfilm är ofta samhällskritisk och ifrågasätter rådande normer och ideal. Det är delvis därför som sexualitet ofta är en så viktig ingrediens. Sexualiteten aktualiserar det som kanske skrämmer (och lockar) oss mest av allt, att vi försätts i ett tillstånd där vi förlorar kontrollen över oss själva och våra handlingar. Sex i skräckfilm visar sexualitet som ett maktmedel eller för att poängtera vår sårbarhet där vi är som mest blottade, såväl fysiskt som psykiskt.

9. När vi ser skräckfilm känner vi rädsla, och enligt neurovetenskapen har denna rädsla utvecklats som en skyddsmekanism. När vi blir skrämda eller känner oss hotade reagerar hjärnan med att se till att kroppen pumpar ut adrenalin, som gör att vi *blir* mer *på vår vakt*. Rädsla är således en överlevnadsinstinkt som vi har för att agera snabbt när vi utsätts för fara och hot.
10. Man kan konstatera att skrattet inte ligger långt från denna intensiva känsla av skräck. När vi *sänker garden* efter exempelvis en intensiv jaktsekvens kopplar vi av och reagerar ofta med en suck av lättnad eller ett skratt. Vi får en nästan euforisk känsla av att ha klarat oss, och enligt neurovetenskapen beror detta på de morfinliknande endorfiner som utsöndras i kroppen.
11. Vissa forskare hävdar att man primärt ser skräckfilm i underhållningssyfte. Jag har svårt att se att en genre som har till syfte att beröra oss på ett så djupt plan endast fungerar som underhållning. Visserligen känner jag viss tillfredsställelse över att ha kontroll över mitt tittande och att jag när som helst kan lämna biosalongen eller stänga av tv:n, men bra skräck försvinner ju inte bara för att jag inte längre ser den framför mig. Bra skräck skakar om, berör, provocerar och utmanar på ett sätt som få andra genrer.

Av Anna Arnman ur Forskning och Framsteg, 2008-03-01

Del I

(Totalt 30 poäng)

1. Ersätt orden eller uttrycken med andra som betyder samma sak. (5 poäng)

- a) skildra (stycke 1)
- b) stundom (stycke 2)
- c) frånstötande (stycke 2)
- d) bli (mer) på vår vakt (stycke 9)
- e) sänker garden (stycke 10)

2. Vad menas med arketyper? (5 poäng)

3. Förklara hur kroppen påverkas fysiskt av att titta på skräckfilm. (5 poäng)

4. Varför väljer vi att titta på skräckfilm, enligt artikeln? Diskutera och förklara vilken av dessa förklaringar du tror mest på. (5 poäng)

5. "Vissa forskare hävdar att man primärt ser skräckfilm i underhållningssyfte." (stycke 11)

Delar du denna ståndpunkt? Förklara din uppfattning med hänvisning till artikeln. (5 poäng)

6. "skräck är något subjektivt" (5 poäng)

Diskutera med utgångspunkt i texten hur man kommer fram till denna slutsats. Visa också med bevis ur texten hur motsatsen kan anföras. Redogör för vilken förklaring du föredrar och varför.

Del II

(30 poäng)

"Biografen är vår tids katedral." (stycke 1)

Skriv en uppsats på ungefär 100 ord där du diskuterar citatet ovan.

Del III

(40poäng)

Skriv en uppsats på ungefär 300 ord där du redogör för dina tankar om ett av de två ämnena nedan.

Vikten av att ta risker i livets alla skeenden.

eller:

"Han är rikast som nöjer sig med minst." (Sokrates)